

100 JAAR INDEX IN 10 KERNPUNTEN

100 JAAR
100 JAAR
INDEX
INDEX IN 10
IN 10
KERNPUNTEN
KERNPUNTEN

100 JAAR... dat moet gevierd worden.

In 2020 zal het 100 jaar geleden zijn dat de Belgische 'Index der consumptieprijzen', kortweg de index of CPI genaamd, het levenslicht zag. Het Belgische ministerie van Nijverheid, Arbeid en Bevoorrading publiceerde in 1920 immers voor de eerste keer een indexcijfer van kleinhandelsprijzen.

De uitdaging was toen groot. De evolutie van de productprijzen opvolgen was één ding. Maar zicht krijgen op het consumptiepatroon van de huishoudens en wat dit betekende voor hun maandelijkse uitgaven, was een ander paar mouwen.

Op een congres in Den Haag in 1911 stelden statistici een berekeningsmethode voor die in verschillende landen kon worden toegepast: een basisjaar als referentie nemen (basis = 100), vanaf dat jaar de jaarlijkse prijsstijgingen evalueren, daar het gemiddelde van berekenen en zo de evolutie van de prijzen meten.

Het was echter pas na de Eerste Wereldoorlog dat de eis voor een stijging van de lonen in lijn met de stijgende levensduurte, nadrukkelijker naar voren kwam. De toenmalige beleidsmakers hadden daar wel oren naar, aangezien zij sociale vrede beoogden tijdens de woelige periode na afloop van de oorlog. In het begin voorzagen slechts 13% van de collectieve arbeidsovereenkomsten (cao's) in een automatische koppeling van de lonen aan het indexcijfer. Amper vier jaar later, in 1924, was dat al 73% van de cao's. Vanaf 1935 werden ook de kinderbijslag en de pensioenen aan de index gekoppeld. Dit gold nog niet voor de werkloosheidsuitkeringen. In de loop der jaren volgden bijkomende hervormingen, om uiteindelijk te komen tot het systeem dat we vandaag kennen.

Het systeem zit goed verankerd in de Belgische loonvorming en vrijwaart de koopkracht van werknemers en uitkeringsgerechtigden. Toch wordt het Belgische systeem van automatische loonindexering regelmatig aangevallen. Zo heeft de toenmalige regering Martens-Gol in de jaren tachtig verschillende indexsprongen doorgevoerd en heeft de toevoeging van de 'solden' in de index vanaf 2013 voor een kunstmatige daling van de index gezorgd. En dan was er, niet te vergeten, de indexsprong doorgevoerd door de regering-Michel in 2015, een immense aanslag op de automatische loonindexering.

De vorming van een nieuwe regering is de gelegenheid bij uitstek om nogmaals duidelijk te maken wat een index van de consumptieprijzen inhoudt, wat het belang van de index is en welke voordelen de automatische loonindexering met zich meebrengt.

Dit systeem heeft zijn doeltreffendheid en meerwaarde doorheen de tijd bewezen. De drie vakbonden eisen dan ook met aandrang het behoud van het huidig systeem van automatische loonindexering.

1. Wat is de index van de consumptieprijzen?

1.1. Wat is de consumptieprijsindex?

De consumptieprijsindex is een instrument dat toelaat om de prijzevolutie van de door de Belgische gezinnen geconsumeerde goederen en diensten te meten. Dankzij dit instrument krijgen we een nauwkeurig beeld van de evolutie van de levensduurte voor gezinnen.

Het indexcijfer moet 'representatief' zijn. Dit betekent dat de korf van opgevolgde goederen en diensten (= 'getuigen') zo goed mogelijk moet overeen komen met het soort goederen en diensten dat een 'gemiddeld' huishouden consumeert. Daarnaast moet de index de evolutie van de prijsstijging van die goederen en diensten correct registreren.

Dankzij de index en het daaraan gekoppeld systeem van automatische loonindexering, is het mogelijk om de lonen en sociale uitkeringen op een betrouwbare manier aan te passen aan de wijzigende kosten voor het levensonderhoud. Op die manier wordt de koopkracht van de huishoudens gewaarborgd.

De statistici bij de Thematische Directie Economie van Statbel, het Belgische statistiekbureau dat deel uitmaakt van de federale overheidsdienst Economie, berekenen elke maand het indexcijfer. Het verzamelcentrum van Statbel heeft een externe dienst met agenten die instaan voor het registreren van de prijzen van de 'getuigen' op verschillende locaties. Het recentste indexcijfer kan op het einde van elke maand onmiddellijk na de goedkeuring door de Indexcommissie, het paritair overlegorgaan, op de website van Statbel geconsulteerd worden.

Sinds 2015 wordt de index jaarlijks geactualiseerd. Het is immers zo dat sommige goederen of diensten na verloop van tijd verouderd zijn en daardoor niet langer representatief zijn voor het gemiddeld uitgavenpatroon van de gezinnen. De jaarlijkse hervormingen en actualiseringen zorgen ervoor dat de representativiteit van de index wordt verzekerd en dat de inflatie geen vertekend beeld geeft omwille van een 'verouderde' index.

Het actualiseren van de index gebeurt op verschillende manieren, namelijk via een aanpassing van de samenstelling van de indexkorf, aanpassingen van de berekeningsmethoden, de invoering van nieuwe bronnen om bepaalde prijzen op te volgen en het verzekeren van de representativiteit van het staal winkels dat opgevolgd wordt.

Technische details over berekeningsmethode van de index vind je op de website van Statbel.

1.2. Waarom bestaan er twee indexen in België?

In België bestaan er twee soorten consumptieprijsindexen die afzonderlijk worden berekend en gepubliceerd:

- De eerste is de **nationale consumptieprijsindex (CPI)**. Dit is de index die wordt gebruikt om de inflatie op nationaal niveau te berekenen. Heel wat politieke beslissingen in ons land worden hierop gebaseerd. Onder meer de belastingschijven en de huurprijzen worden in België op basis van de CPI geïndexeerd.

- De tweede is de **Europees geharmoniseerde consumptieprijsindex** (HICP). Aan de hand hiervan wordt op Europees niveau de prijsstabiliteit in de lidstaten van de Europese Unie opgevolgd. Het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie bepaalt dat een lidstaat een hoge mate van prijsstabiliteit moet handhaven. Die prijsstabiliteit wordt gebaseerd op de inflatie, die wordt gemeten op basis van de HICP.

Om betrouwbare vergelijkingen op Europees niveau mogelijk te maken, heeft Eurostat¹ aanbevelingen geformuleerd aan de lidstaten met betrekking tot de berekening van de index, zodat de inflatie op een correcte manier zou berekend worden.

De geharmoniseerde consumentenprijsindex laat toe om de prijsstabiliteit te controleren, zoals voorzien in het kader van het Europees Verdrag, en maakt ook een vergelijking van de inflatie binnen de Europese Unie mogelijk. Daarnaast gebruikt de Europese Centrale Bank de HICP bij de ontwikkeling van haar monetair beleid. Bij deze geharmoniseerde index is het belangrijk om te vermelden dat deze geen invloed heeft op de automatische indexering van de lonen en de sociale uitkeringen in België.

1.3. De gezondheidsindex

Begin jaren negentig werd onder druk van de werkgeversorganisaties de gezondheidsindex ingevoerd. Dit gebeurde bij koninklijk besluit van 24 december 1993 ter "uitvoering van de wet van 6 januari 1989 tot vrijwaring van het concurrentievermogen van België met de bedoeling de indexering van de lonen en de sociale uitkeringen te vertragen". De gezondheidsindex is de algemene index die vier soorten producten buiten beschouwing laat: tabaksproducten, alcoholhoudende dranken, benzine en diesel.

Het voorvermelde KB bepaalde dat vanaf 1 januari 1994 de automatische indexering van de lonen en de sociale uitkeringen niet langer zou gebeuren op basis van het afgevlakte indexcijfer van de consumptieprijzen, maar op basis van de afgevlakte gezondheidsindex.

De afgevlakte index, ook wel het voortschrijdend gemiddelde genoemd, is de gemiddelde waarde van de index van de afgelopen vier maanden. Dus met inbegrip van de lopende maand.

2. Bron van de consumptieprijsindex?

Bij het selecteren van representatieve goederen en diensten in de index, houdt de Indexcommissie rekening met de resultaten van het huishoudbudgetonderzoek (HBO). Het HBO is een enquête die wordt uitgevoerd bij een representatief staal van Belgische gezinnen, waarbij de inkomsten en uitgaven worden opgevolgd. Het is een belangrijk instrument om het gemiddelde jaarlijkse uitgavenpatroon van de Belgische bevolking te kunnen meten. Op basis van deze gegevens wordt gewicht toegekend aan de verschillende goederen en diensten in de index. Het gewicht van een goed of dienst in de index komt overeen met het eigenlijke gewicht in het gemiddelde uitgavenpatroon van de Belgische huishoudens.

Het HBO is ook de belangrijkste bron bij de samenstelling van de indexkorf. De keuze van de 'getuigen' en hun gewicht in de index worden elke twee jaar grondig herzien, op basis van de resultaten van een nieuw HBO. Afhankelijk van de ontwikkeling van het belang van een 'getuige' in het gemiddelde uitgavenpatroon van een gezin, kan het gewicht hiervan groter of kleiner worden in de index.

Het HBO wordt elke twee jaar bij 5000 Belgische huishoudens uitgevoerd door Statbel (Algemene Directie Statistiek - Statistics Belgium). De bevroagde gezinnen houden gedurende 15 dagen hun uitgaven zorgvuldig bij. Sinds 2018 worden ook specifieke uitgaven (bijvoorbeeld voor hospitalisatieverzekeringen) jaarlijks verzameld voor het geheel van de gezinnen. **Het HBO biedt dus de mogelijkheid om na te gaan welke goederen en diensten er worden geconsumeerd en hoeveel een gemiddeld gezin jaarlijks uitgeeft.**

3. Wat is de indexkorf?

Ideaal gezien zouden we alle prijzen van alle diensten en goederen in kaart moeten brengen. Maar dat is uiteraard niet mogelijk. Daarom worden de belangrijkste goederen en diensten in rekening genomen. Ze worden de 'getuigen' genoemd en vormen samen de indexkorf. Momenteel zitten er 671 'getuigen' in deze korf. Dankzij nieuwe technologieën zoals scannerdata ligt het aantal opgevolgde producten in de praktijk wel veel hoger. Elk jaar worden een aantal getuigen geschrapt en andere toegevoegd in functie van het gewijzigde consumptiepatroon van de gezinnen.

De prijs van de betrokken goederen en diensten wordt elke maand geregistreerd. Voor bepaalde getuigen gebeurt dit op de traditionele manier. Dit betekent dat prijsagenten rondgaan bij verschillende verkooppunten over het hele land om de prijzen te noteren. De laatste jaren werd werk gemaakt van enkele nieuwe methoden om de prijsregistratie uit te voeren. Het betreft onder meer het gebruik van scannerdata en webscraping (gegevens verzameld op het internet).

De samenstelling van de indexkorf is afhankelijk van het gewicht dat deze getuigen vertegenwoordigen. De getuigen worden ook onderverdeeld in afzonderlijke productgroepen. Bij het bepalen van de samenstelling van de indexkorf worden volgende elementen in rekening genomen:

- het gewicht van de groep: hoe belangrijker de groep, hoe hoger het aantal getuigen;
- de heterogeniteit van de groep: hoe meer diversiteit binnen een groep, hoe meer getuigen;
- de middelen die moeten worden ingezet voor het toevoegen van een getuige in verhouding tot het gewicht.

4. Hoe worden de prijzen opgenomen?

In een recent verleden waren er maar twee manieren om de prijzen te noteren. Enerzijds de registratie van prijzen en goederen uit de indexkorf door agenten in verschillende verkooppunten over het hele land. Anderzijds het verzamelen en registreren van prijzen via een online enquête of papieren bevraging.

Bepaalde 'getuigen' vereisen evenwel een specifieke methodologie voor het verwerken van de verzamelde informatie (stratificatie, bepaling van de verbruiksprofielen enz.). Dit is onder meer het geval voor het opvolgen van de prijzen van telecomproducten en private huur.

In enkele jaren tijd zijn de beschikbare methoden om prijzen op te volgen, onder impuls van nieuwe technologieën die de mogelijkheid bieden gebruik te maken van big data, sterk geëvolueerd. Dit zorgt ervoor dat vandaag, naast de klassieke methodes, ook gebruik wordt gemaakt van moderne methodes om prijzen te registreren.

Zo wordt sinds 2015 gebruik gemaakt van scannerdata om bepaalde productprijzen te registreren. Statbel sloot in dat kader een akkoord met drie grote winkelketens om maandelijks alle kassagegevens van de afgelopen maand aan de administratie bezorgen. De administratie selecteert daar vervolgens de producten uit die deel uitmaken van de indexkorf. Het belangrijkste verschil met de traditionele methodes is dat deze methodologie exhaustief is, aangezien alle mogelijke varianten van de opgevolgde producten in rekening worden gebracht.

Sinds 2018 wordt ook gebruik gemaakt van webscraping om de prijzen van bepaalde 'getuigen' op te volgen. Webscraping is een techniek om automatisch gegevens van het internet af te halen ('scrapen'). Deze gegevens worden op een gestructureerde manier verzameld en verwerkt zodat ze gebruikt kunnen worden voor statistische doeleinden. Gezien de sterke toename van het aantal online winkels en de online verkoop door klassieke winkels, beveelt Eurostat aan om deze gegevens op te nemen in de berekening van de indexprijzen.

Het gebruik van scannerdata en webscraping heeft de nauwkeurigheid van de consumenten-prijsindex aanzienlijk verbeterd. Dankzij deze technologieën is het indexcijfer voor heel wat productgroepen immers niet langer gebaseerd op een relatief klein aantal varianten, gezien het nu mogelijk is om de totaliteit aan verkochte goederen binnen een productgroep op te volgen. **De huidige index weerspiegelt bijgevolg vandaag nog betrouwbaarder het reële aankoopgedrag van de consumenten.** De twee recente methodes hebben betrekking op ongeveer 27% van de producten uit de indexkorf.

5. De rol van de indexcommissie

In 1935 werd de Commissie van het Indexcijfer van de kleinhandelsprijzen opgericht. Deze was samengesteld uit werknemersvertegenwoordigers, werkgeversvertegenwoordigers en academici.

De Indexcommissie werd in haar huidige vorm opgericht bij KB van 22 december 1967 en is paritair samengesteld. **De Indexcommissie bestaat uit 21 leden, afkomstig uit werknemers- en werkgeversorganisaties, en ook uit de academische wereld.** De leden worden ondersteund door vertegenwoordigers van de administratie. De Indexcommissie komt maandelijks samen om de consumptieprijsindex voor die maand te onderzoeken. Als er geen bezwaar is bij de manier waarop dit werd berekend, wordt het indexcijfer goedgekeurd en na afloop van de vergadering officieel gepubliceerd.

Het is de Indexcommissie die de jaarlijkse hervormingen van het begin tot het einde omkaderd en opvolgt, en in dat kader ook concrete aanbevelingen formuleert. De Indexcommissie geeft advies en doet voorstellen tot onder meer de invoering van nieuwe 'getuigen' en het schrappen van oude 'getuigen'. De Indexcommissie ontfermt zich ook over het toekennen van een bepaald gewicht aan producten, het aanpassen van de bestaande berekeningsmethodes en het introduceren van nieuwe methodes. Dit alles wordt gebundeld in een jaarlijks advies dat aan de minister van Economie wordt bezorgd, bij wie de uiteindelijke beslissingsmacht ligt.

Hoewel de Indexcommissie slechts een adviserende bevoegdheid heeft, zal de minister van Economie in principe de aanbevelingen uit de unanieme adviezen en de maandelijkse goedkeuring van de indexcijfers volgen.

De Indexcommissie is tenslotte ook belast met de controle van de berekening van de consumentenprijsindex en de gezondheidsindex.

Sinds 2015 wordt het werk van de Indexcommissie georganiseerd op basis van een jaarlijks werkprogramma. Dit werkprogramma voorziet de methodologische aanpassingen en wijzigingen aan de indexkorf die zouden moeten worden uitgewerkt tijdens het betrokken jaar. Elk lid heeft de mogelijkheid om punten te agenderen op het werkprogramma van het daaropvolgende jaar. Dit werkprogramma wordt, net als het jaarlijkse advies, eerst aan de minister van Economie voorgelegd.

6. Wat is automatische loonindexering?

België kent als een van de weinige landen ter wereld een systeem van automatische loonindexering. Hierbij worden de lonen van het overgrote deel van de werknemers uit de privé-sector, de lonen van het overheidspersoneel en de sociale uitkeringen en pensioenen aangepast aan de evolutie van de consumptieprijzen. Het betreft hier dan een aanpassing aan de afgevlakte gezondheidsindex. De lonen en uitkeringen worden niet allemaal op hetzelfde moment en op dezelfde manier geïndexeerd. Zo bestaat er een onderscheid tussen de openbare sector en de private sector:

- **In de openbare sector is het indexeringsmechanisme bij wet vastgelegd.** Dit mechanisme heeft betrekking op de lonen van het overheidspersoneel enerzijds en de sociale uitkeringen en pensioenen anderzijds. Voor laatstgenoemden gebeurt de indexering de maand nadat de afgevlakte gezondheidsindex een bepaalde waarde (de zogenaamde spilindex) bereikt of overschrijdt. Het overheidspersoneel moet nog een maand langer wachten. De spilindex is een indexcijfer dat steeds 2% hoger ligt dan de voorgaande spilindex, wat impliceert dat de lonen, sociale uitkeringen en pensioenen per schijf van 2% worden aangepast.
- **In de private sector krijgen de verschillende paritaire comités de vrijheid om hun methode voor loonindexering op basis van sociaal overleg via een collectieve arbeidsovereenkomst vast te leggen.**

Voor de indexeringsmechanismen in de private sector zijn er twee vormen van loonindexering mogelijk:

- **Indexering op periodieke basis:** de indexering gebeurt op een in een cao vastgelegd tijdstip. Dit kan bijvoorbeeld gaan om een maandelijkse of halfjaarlijkse indexering. De lonen worden dan aangepast op basis van het indexcijfer op het vastgelegde tijdstip, ongeacht het niveau van dat cijfer.

Voorbeeld: de lonen van de 400.000 bedienden uit het paritair comité 200 worden jaarlijks op 1 januari geïndexeerd. Concreet vergelijkt men hierbij het rekenkundig gemiddelde van de afgevlakte gezondheidsindexcijfers van november en december van het jaar-1 met het rekenkundig gemiddelde van de afgevlakte gezondheidsindexcijfers van november en december van het jaar-2.

Voorbeeld: de lonen van de arbeiders in het paritair comité 117 voor de Petroleum-nijverheid en –handel worden elke maand geïndexeerd op basis van de afgevlakte gezondheidsindex van de vorige maand.

- **Indexering aan de hand van een vast percentage**: men kan in de verschillende sectoren ook werken op basis van een spilindex. Deze spilindex, en bijbehorend percentage, kan verschillen van die van de openbare sector. Er kan bijvoorbeeld voor gekozen worden om de lonen te indexeren van zodra de index met 1% of met 1,5% is gestegen.

Voorbeeld: in het paritair comité 226 voor bedienden uit de internationale handel, vervoer en logistiek worden de lonen geïndexeerd op basis van een spil per schijf van 1,4%.

De automatische loonindexering wordt, net zoals de baremieke verhogingen, gegarandeerd door de wet van 26 juli 1996. Dit betekent dat werknemers hoe dan ook recht hebben op een indexering, ook al is er geen marge voor loonkostenontwikkeling beschikbaar.

7. Waarom is automatische loonindexering belangrijk voor de Belgische economie?

De automatische loonindexering is vanuit diverse invalshoeken essentieel. In de eerste plaats voor de werknemers en sociaal verzekerden. **Dankzij de automatische loonindexering heeft iedereen de garantie dat de koopkracht wordt gevrijwaard en dat men dus bij benadering eenzelfde niveau aankopen kan blijven doen wanneer de prijzen van producten en diensten stijgen. Dit is een belangrijke vorm van stabiliteit en zekerheid voor elke Belg.**

In tijden van economische laagconjunctuur of zelfs economische crisis vormt de automatische loonindexering, samen met onze sterke sociale zekerheid en ons systeem van tijdelijke werkloosheid, een belangrijke stabilisator voor de economie.

Het feit dat door de automatische loonindexering de particuliere consumptie in belangrijke mate beschermd blijft, is een belangrijke stabilisator bij een economische schok en draagt bij tot het verzekeren van een duurzame economische groei op langere termijn. De automatische loonindexering heeft er dan ook mee toe bijgedragen dat België de financieel-economische crisis beter heeft doorstaan dan de meeste andere Europese landen. Omdat de lonen wel nog werden aangepast aan de stijgende levensduurte, is de binnenlandse consumptie niet stilgevallen en is de lokale economie in grote mate overeind gebleven. Ondanks dat België als kleine open economie in belangrijke mate afhankelijk is van export, wordt meer dan de helft van ons bruto binnenlands product bepaald door de consumptie van private huishoudens. Het garanderen van koopkrachtbescherming is dan ook van essentieel belang voor voldoende economische groei. In landen als Nederland, waar de reële lonen gedurende meerdere jaren zijn gedaald, was de negatieve impact van de economische crisis veel zwaarder dan in België omdat de particuliere consumptie er gedurende meerdere jaren op achteruit ging.

De automatische loonindexering zorgt ervoor dat de inkomsten in de personenbelasting en de sociale zekerheid gestaag groeien, gezien het de brutolonen zijn die worden geïndexeerd. Dit laat toe om een degelijk inkomen te garanderen aan personen die afhankelijk zijn van sociale uitkeringen (gepensioneerden, werkzoekenden, zieken). Het biedt ook financiële ruimte om te investeren in publieke dienstverlening wat belangrijk is tegen de achtergrond van stijgende prijzen en een vergrijzende bevolking.

De automatische loonindexering zorgt daarnaast voor stabiliteit en zekerheid voor alle betrokken partijen. In de eerste plaats voor de ondernemingen, die in belangrijke mate kunnen anticiperen op de gestage toename van de loonkosten. De vakbonden zullen niet met buitensporige looneisen komen, aangezien de aanpassing aan de levensduurte al verzekerd is.

Hoewel de automatische loonindexering dus een duidelijke positieve sociale en economische impact met zich meebrengt, achtte de regering-Michel het noodzakelijk om vanaf maart 2015 een indexsprong van 2% in te voeren. Dit betekende dat de indexering van de lonen en sociale uitkeringen voor een bepaalde periode werd opgeschort, tot het moment dat elke loontrekende en sociaal verzekerde 2% van hun inkomsten verloren. Deze ingreep werd voorgesteld als een relatief onschuldige maatregel die slechts een tijdelijk en eenmalig effect zou hebben, maar de realiteit is anders.

De indexsprong had tot gevolg dat elke werknemer en sociaal verzekerde een structureel inkomstenverlies van 2% ondergaat. Een verlies dat zij meedragen tot het einde van hun carrière, gezien de volgende indexeringen telkens worden berekend op een bedrag dat 2% lager ligt dan voorzien was. Er is dus sprake van een cumulatief effect, waarbij de verliezen doorheen een volledige carrière stevig kunnen oplopen:

Bedrag dat je verliest door de d'indexsprong (in euro)					
Bruto maandloon	Maandelijks verlies	40 jaar tot pensioen	25 jaar tot pensioen	20 jaar tot pensioen	10 jaar tot pensioen
1.500	30	20.332	10.906	8.277	3.654
2.000	40	27.109	14.541	11.036	4.871
1.500	50	33.887	18.177	13.795	6.089
3.000	60	40.664	21.812	16.554	7.307
3.500	70	47.442	25.448	19.313	8.525
4.000	80	54.219	29.083	22.072	9.743

Bron: eigen berekeningen

Het feit dat werknemers en sociaal verzekerden 2% koopkracht hebben verloren heeft een belangrijke negatieve impact gehad op de Belgische economie. Daar waar België tijdens de periode 2008-2014 steeds betere groeicijfers kon voorleggen dan gemiddeld in de eurozone, mede dankzij het indexeringssysteem, heeft deze maatregel ervoor gezorgd dat de economische groei in België bij de laagste van de volledige eurozone kwam te liggen. Volgens cijfers van het European Trade Union Institute daalden de reële lonen in België met bijna 2% tussen 2015 en 2017. Het gevolg was een economische groei die gemiddeld 0,5 procentpunt lager lag dan de groei in de eurozone.

8.

Tast de automatische loonindexering

het concurrentievermogen aan?

Zowat de meest gehoorde kritiek op de automatische loonindexering is dat dit systeem het concurrentievermogen aantast, omdat werkgevers dan verplicht worden om op regelmatige basis de lonen te verhogen. Er zijn verschillende elementen die toelaten om deze kritiek te weerleggen.

Een belangrijk gegeven is de wet van 26 juli 1996, die de automatische loonindexering in België garandeert. De uiteindelijke loonstijgingen die werkgevers in het kader van die wet toekennen, zijn afhankelijk van enerzijds de verwachte loonontwikkeling in de drie referentielidstaten (Duitsland, Frankrijk en Nederland) en anderzijds van de indexeringsvooruitzichten in België. Als vakbonden verzetten wij ons tegen de wet, in het bijzonder in zijn huidige vorm sinds de hervorming in 2016. Ook al heeft de hervorming van deze wet de marge voor loonstijgingen sterk beperkt, het uitgangspunt blijft wel het verschil tussen de loonvooruitzichten met de buurlanden en de indexering in België. **Zonder deze automatische loonindexering zou de uiteindelijke loongroei op het einde van een IPA-periode nagenoeg even hoog kunnen zijn. Maar het bereiken van een akkoord daaromtrent en het bewaren van de sociale vrede zou allicht ook veel moeilijker verlopen.** En in dergelijk kader zouden er ook bepaalde zwakkere sectoren of werknemers uit de boot vallen.

Wanneer we de macro-economische cijfers bekijken, wordt het duidelijk dat onze lonen niet sneller stijgen dan in onze buurlanden. Zo wordt er in de buurlanden tijdens de periode 2019-2020 een loonkostenontwikkeling van gemiddeld 5,6% verwacht. Dit terwijl de indexeringen in België tijdens diezelfde periode beperkt zouden blijven tot 3,4%, hoewel hier nog de loonmarge van 1,1% aan moet worden toegevoegd. De automatische loonindexering zorgt dus zeker niet voor een ontsporing van de loonkosten. Ze draagt slechts bij aan een deel van de loonstijging, die door het veel te restrictieve kader van de wet van 1996, lager uitkomt dan in onze buurlanden.

Wanneer gesproken wordt over het concurrentievermogen, kijkt men vaak in de eerste plaats naar de mogelijkheden voor een individueel bedrijf om zich te handhaven op de internationale markten onderhevig aan internationale concurrentie. Er zijn echter ook ondernemingen die zich moeten handhaven in onze lokale economie. Daarvoor is voldoende binnenlandse vraag en voldoende beschikbaar en opgeleid personeel bepalend. Daarvoor is er nood aan een toereikend niveau van particuliere consumptie, wat toelaat om de lokale economie draaiende te houden en zo ook de mensen aan het werk te houden.

Laat ons tenslotte niet vergeten dat de gestage toename van de lonen en bijbehorende groei van de particuliere consumptie ook bijdragen aan een toename van de overheidsinkomsten. Dit biedt de overheid dan weer de mogelijkheid om de sociale zekerheid, publieke dienstverlening, subsidies aan onder meer ondernemingen en infrastructuurinvesteringen te financieren. Uiteraard komt dit de vlotte werking van de economie en dus ook het concurrentievermogen ten goede.

² Deze looncijfers worden zorgvuldig berekend in het technisch verslag van de Centrale Raad voor het Bedrijfsleven en worden gebaseerd op vier soorten bronnen: de Europese Commissie, de OESO, de nationale banken van de vier betrokken landen en een specifieke nationale bron per land.

Tot op heden heeft nog geen enkele wetenschappelijke studie aangetoond dat de automatische loonindexering het concurrentievermogen van de Belgische economie heeft aangetast. Integendeel, een studie van de IRES (Institut des recherches économiques et sociales van de UCL) uit 2013 heeft net aangetoond dat de automatische loonindexering op langere termijn geen negatieve impact heeft op het concurrentievermogen van de Belgische economie.

9. Zorgt automatische loonindexering voor een snellere toename van de inflatie?

Een andere vaak gehoorde kritiek is dat de automatische loonindexering zorgt voor een snellere toename van de inflatie, omdat ondernemingen de hogere loonkosten direct zouden doorrekenen in hun prijzen. Er zou met andere woorden een loon-prijsspiraal optreden. Vanuit macro-economisch oogpunt klopt deze redenering echter niet. **Verschillende eigenschappen van het Belgische systeem zorgen ervoor dat dergelijke effecten niet kunnen optreden:**

- Het moment waarop de lonen worden geïndexeerd verschilt van sector tot sector en wordt daardoor sterk gespreid in de tijd. Dit zorgt ervoor dat er geen sprake is van een systematische schok die de loonkosten voor alle ondernemingen tegelijk verhoogt.
- Hoewel de vakbonden zich hebben verzet tegen de afvlakking op vier maanden en de introductie van de gezondheidsindex en we in dat kader de voorkeur gaven om verder te indexeren op basis van de gewone consumptieprijsindex, wordt er geïndexeerd op basis van de afgevlakte gezondheidsindex. Dit betekent dat er gebruik wordt gemaakt van het gemiddelde cijfer van de laatste vier maanden, waardoor plotse prijsstijgingen tijdens een bepaalde maand worden afgevlakt.
- Doordat olieproducten uitgesloten worden in de gezondheidsindex, net als tabak en alcoholische dranken, is de index bestand tegen eventuele plotse prijsstijgingen van olie en worden ook accijnsverhogingen niet in rekening gebracht. Die kunnen dus niet leiden tot hogere loonkosten die worden doorgerekend in andere producten en diensten.

10. Wat betekent de automatische loonindexering voor de solidariteit?

Automatische loonindexering is de beste garantie op solidariteit en zorgt ervoor dat werknemers in alle sectoren en ondernemingen, maar ook sociaal verzekerden, hun koopkracht kunnen behouden. Als er in alle sectoren en ondernemingen onderhandeld zou moeten worden over de aanpassing van de lonen aan de inflatie, dan zouden werknemers in bepaalde zwakkere sectoren of ondernemingen helemaal geen indexering krijgen.

In iets sterkere sectoren zou er wellicht meer loonsverhoging mogelijk zijn zonder het systeem, maar daar speelt nu net de solidariteit zijn rol. Iedereen heeft recht op een aanpassing van het loon aan de stijgende prijzen, zonder dat daarvoor moeilijke onderhandelingen met hoge looneisen moeten worden gevoerd. **Op het einde van de rit zal hierdoor ieders koopkracht beschermd worden, wat op langere termijn de duurzaamste vorm van inkomensbescherming is.**

Door steeds op basis van percentages te indexeren gaat iedereen er in dezelfde mate op vooruit. Sommigen pleiten wel eens voor een forfaitaire verhoging van de lonen of een indexering van de nettolonen. Onterecht, ten eerste is het brutoloon de referentie voor de sociale uitkeringen en ten tweede biedt dit geen garantie dat een individuele werknemer bij een verhoging van de consumptieprijzen met bijvoorbeeld 2% ook effectief 2% meer loon zal kunnen uitgeven. Het is immers niet zeker dat een forfaitaire verhoging overeen zou stemmen met de mate waarin de prijzen zijn toegenomen. Als we dergelijke systemen invoeren, zullen de overheidsinkomsten ook op een minder stabiele manier toenemen, wat op termijn een bedreiging kan vormen voor de solidariteit die eveneens ingebed zit in de sociale zekerheid. Ook werkgevers zullen dan in mindere mate de toekomstige ontwikkeling van hun loonkosten kunnen inschatten. Een automatische loonindexering berekend volgens procenten, zorgt ervoor dat niemand aan koopkracht inboet en dat de solidariteit behouden blijft.

De indexering van de lonen heeft dus als eerste en voornaamste doelstelling om de koopkracht te verzekeren. Het is geen herverdelingsinstrument. Herverdeling moet worden verzekerd via een progressieve fiscaliteit. Een progressiviteit die best nog versterkt kan worden, bijvoorbeeld door het optrekken van de belastingvrije som. Tot slot kan een gerechtvaardigde en noemenswaardige verhoging van het minimumloon die de gewone indexeringen overschrijdt, de solidariteit versterken.

Wat zijn de voordelen van automatische loonindexering?

- De indexering garandeert de koopkracht.
- De indexering verzekert de solidariteit tussen de werknemers en sectoren onderling.
- De indexering faciliteert loononderhandelingen in de ondernemingen en sectoren, wat zorgt voor meer sociale vrede.
- Het is een belangrijke stabilisator in de economie die ervoor zorgt dat de particuliere consumptie steeds op peil blijft.
- De indexering zorgt voor een stabiele toename van de overheidsinkomsten.
- De indexering gebeurt op basis van een uiterst zorgvuldige en wetenschappelijk correcte meting van de ontwikkeling van de consumptieprijzen.
- De sociale gesprekspartners zien toe op de juiste berekening en toepassing van de indexering.

ABVV | ACV | ACLVB

Verantwoordelijke uitgevers:

Robert Vertenuel, Marc Leemans, Mario Coppens.

Volledige of gedeeltelijke overname of reproductie van de tekst uit deze brochure mag alleen met duidelijke bronvermelding © december 2019

Cette brochure est également disponible en français.